

حوزه معاونت امور توانبخشی

دستورالعمل شرایط و ضوابط اختصاصی مراکز حرفه آموزی

معلولان

(غیر دولتی روزانه آموزشی توانبخشی حرفه ای)

دستورالعمل شرایط و ضوابط اختصاصی مراکز حرفه آموزشی معلولان
(غیردولتی روزانه آموزشی توانبخشی حرفه ای)
(ظرفیت ۵۰ نفر)

ماده ۱

تعاریف

۱-۱- معلول کم توان ذهنی

فردی است که کارکرد ذهنی او به میزان قابل توجهی پائین تر از حد متوسط (یعنی هوش بهر تقریباً کمتر از ۷۰) بوده باکاستی ها و اختلالاتی درمهارت های انطباقی همراه است .

۱-۲- معلول جسمی حرکتی شدید

به فردی اطلاق می شود که به دنبال ناتوانی شدید و دائمی جسمی ناشی از فلج عضو، قطع اندام یا نقص عضو، دچار محدودیت حرکتی و عملکردی شده که نتیجه ی آن کاهش توانمند انجام کار و نیز محدودیت در ایفای نقش های فردی و اجتماعی شده است .

۱-۳- بیمار روانی مزمن

به فرد مبتلا به اختلالات روانی اطلاق می گردد که بیماری وی شروع و پیشرفت تدریجی داشته باشد . به مدت طولانی (حدود دو سال) دوام یابد و تمایل به عود داشته ،منجر به افت عملکرد و ایجاد ناتوانی یا معلولیت شود . بیمار به دلیل بیماری روانی سابقه بستری شدن در بیمارستان به مدت بیش از یک بار در طی ۲ سال گذشته را داشته و در حال حاضر از نظر عملکرد اجتماعی و شغلی و یا هر دو دچار مشکل باشند.

این نوع بیماری ها شامل :اسکیزوفرنی،اختلالات خلقی عاطفی،اختلالات نافذ رشد و مانند آنها می شود و ملاک تشخیص آنها راهنمای تشخیصی و آماری $\Delta\Sigma M I\zeta-TP$ و دهمین طبقه بندی بین المللی بیماری ها $IX\Delta-10$ می باشد. در زمان های آتی ملاک این اطلاق، شاخص های معتبر همان زمان خاص خواهد بود.

۱-۴- مهارت های حرفه ای

به مجموعه ای از مهارت ها اطلاق می شود که برای آموزش و یادگیری حرفه های مختلف مورد نیاز است و در دستیابی فرد به شغل و همچنین حفظ . اهم این مهارت ها مشتمل اند بر مهارتهای زندگی ، مهارت های شناختی (حل مشکل ، تصمیم گیری و ...) ، مفاهیم پایه مثل خواندن، نوشتن، ریاضیات، تجسم فضایی، مهارتهای حرفه آموزشی ، مهارتهای روابط بین فردی ، مهارت های عملکردی و ...

برای کسب این مهارت ها دو سطح پیش نیاز (الف و ب) و دو سطح آموزشی (ج و د) مورد نیاز است :

الف - آموزش مفاهیم پیش حرفه ای و مقدماتی

ب - آماده سازی عمومی (تقویت حس مسئولیت پذیری، عادت دادن به انجام و به انتها رساندن وظیفه خود، رعایت انضباط، رعایت احترام به مربی _ کارفرما _ مافوق و همکاران، شناخت پول و ارزش آن، درک مفهوم جریان زندگی و آشنایی با مفهوم کار و...) .

ج-سطوح حرفه آموزشی تخصصی در قالب کارآموز و کارورز

برای آموزش و ایجاد مهارت در حرفه ای خاص همراه با تداوم بخشیدن به آموزش های مرحله اول (این سه سطح آموزشی در مراکز حرفه آموزشی برای کسب آماده گی شغلی به فرد معلول ارائه می شود .

د- آموزش های تابعی

داشتن دانش و مهارت های لازم برای انجام حرف مشخص بطور مثال در رشته تراشکاری؛ دانستن مفاهیم ریاضیات و مقیاس های اندازه گیری و نیز کسب تجربه اولیه برای احراز حرفه تراشکاری (این سطح در کارگاه تولیدی حمایتی برای آمادگی اولیه کارگر حمایتی ارائه می شود)

ماده ۲

شرایط تخصصی متقاضی و مسئول فنی

الف (شرایط تخصصی متقاضی :

دارا بودن مدرک حداقل کارشناسی در رشته های توانبخشی، روانشناسی (تمام گرایش ها) ، علوم تربیتی (گرایش های کودکان استثنایی و برنامه ریزی آموزشی) و هنری (گرایش صنایع دستی)

ب) شرایط تخصصی مسئول فنی:

دارا بودن مدرک تحصیلی حداقل کارشناسی در یکی از رشته های روانشناسی، کاردرمانی ، گفتاردرمانی و علوم تربیتی (گرایش های کودکان استثنایی و برنامه ریزی آموزشی)

ماده ۳

ضوابط پذیرش و شرایط ترخیص

۳-۱ : ضوابط پذیرش

با توجه به آنکه همه گروه های معلولان بایستی بتوانند آموزش های حرفه ای را دریافت نمایند ، لذا این دستورالعمل همه گروه های معلولین شدید که قادر به گذراندن دوره های آموزش حرفه ای و دریافت مدرک معتبر نباشند را شامل خواهد شد.

سن پذیرش در این مراکز حداقل ۱۵ سال می باشد.

هر مرکز تنها مجاز به ارائه خدمات آموزشی به یک نوع از انواع معلولیت ها و به تفکیک جنسیت می باشد.

کلیه فعالیت های مراکز حرفه آموزی غیردولتی در حد آموزش و مهارتی بوده و مرکز اجازه تولید و فروش محصولات را نخواهد داشت .

تبصره: مرکز مجاز است محصولات تولیدی خود را از طریق نمایشگاه های محصولات معلولین عرضه نماید.

نظر به اینکه ، مراکز حرفه آموزی زمینه آموزش های حرفه ای و مهارتی را برعهده خواهند داشت لذا، فرد آموزش گیرنده در هیچیک از مراحل کار (کار آموزی یا کاروزی) مبلغی را بعنوان دستمزد دریافت نخواهد نمود.

۲-۳: شرایط ترخیص

فراگیری مهارت های حرفه ای و دریافت گواهینامه فنی حرفه ای جهت ارجاع به واحدهای حرفه ای

- تقاضای مددجو برای ترخیص
- طی شدن مدت حضور در مرکز که در این صورت مرکز موظف به ترخیص مددجو می باشد مگر اینکه بعنوان معلول ماندگار در نظر گرفته شود.

ماده ۴

فرآیند ارائه ی خدمات در مرکز

• آموزش

فرد معلول متقاضی حرفه آموزی با معرفی اداره بهزیستی شهرستان مربوطه پس از انجام مراحل ارزشیابی ، راهنمایی و مشاوره شغلی جهت حرفه آموزی و آماده سازی شغلی به مرکز توانبخشی غیردولتی معلولان ارجاع و توسط مرکز پذیرش می شود.

در هر مرکز متناسب با تواناییها و ظرفیت و استعداد فردی و نیز زمینه های شغلی منطقه افراد معلول برای ورود به دوره های آموزشی ارزیابی و سطح بندی آموزشی صورت پذیرد .

آموزش حرفه می بایست با توجه به مشخصات مشاغل بومی، منطبق با بافت جامعه و نیاز بازار کار با پیشنهاد کمیته تصمیم گیری شهرستان انجام پذیرد.

در طی آموزش علاوه بر تقویت جنبه های حرفه بر اصلاح رفتار های اجتماعی، آموزش و پرورش مهارت های ارتباطی و اجتماعی، آموزش مهارت های زندگی (A&SE)، مهارت های پیش زمینه کار، ارتباطات و روابط کار (کارگر و کارفرما، ارتباط با سایر کارگران)، حفاظت و ایمنی و بهداشت، رفتار های متناسب در محیط کار همچون (وقت شناسی، پیروی از دستورات مافوق، اظهار نظر های منطقی، استفاده از ابزار مشترک و سایر موارد) برای آماده سازی فرد معلول و ورود به بازار کار و الحاق به جامعه نیز بایستی توسط مدیریت مرکز برنامه ریزی و با توجه به تواناییها، امکانات و محدودیت های هر فرد معلول زمینه های آموزشی مهیا گردد .

تبصره ۱: کمیته تصمیم گیری شهرستان در خصوص استعداد ها و ظرفیت های شغلی شهرستان، استان و منطقه اطلاعاتی را در اختیار مرکز قرار خواهد داد .

تبصره ۲: در پرورش معلول ورزش، تئاتر، نقاشی و سایر برنامه های فرهنگی، اجتماعی کاملاً مؤثر بوده و بایستی برنامه ریزی گردد .

• مراحل و مدت آموزش

فرد معلول پذیرش شده، برای سطح بندی دوره های آموزشی توسط کارشناسان مورد ارزشیابی قرار گرفته و متناسب با ظرفیت ها به مراحل آموزشی ذیل معرفی می شود:

الف- مرحله آموزشی

افراد معلول در این مراکز به سه شکل کلی آموزش دیده و آماده ورود به بازار کار می شوند :

- مرحله آموزش های مقدماتی و پیش حرفه ای
- مرحله آموزش های کارآموزی
- مرحله آموزش های کارورزی

انواع گروه های معلولین حسب مورد و با تأیید کمیته تصمیم گیری بهزیستی شهرستان می توانند مرحله "آموزش های مقدماتی و پیش حرفه ای" را طی نمایند .

در مرحله مقدماتی، بررسی دقیقی از مفاهیم آموزشی اولیه در زمینه های شناختی، اطلاعات عمومی، مهارت های خودیاری و بهداشتی، ارتباطات بین فردی و اجتماعی انجام شده و مرکز مؤظف به آموزش موارد ذیل در قالب فعالیت خواهد بود:

- کنترل کیفیت
- فایل بندی
- سری کاری / مورثاژ قطعات
- طبقه بندی
- کار اداری
- اپراتوری دستورات تلفنی
- آموزش مفاهیم مربوط به زمان

- آموزش مفاهیم مربوط به پول
- آموزش عملکرد های اجتماعی از جمله بعنوان خریدار
- آموزش عوامل مربوط به کار در محیط واقعی کار
- حرکت و جابجائی محیطی (در موقعیت کار)
- حل مشکل
- پیگیری دستورات کتبی
- آموزش وضعیت و شکل بدنی در موقعیت کار
- نگرش های کاری، مواردی همچون وقت شناسی،
- مهارت های ارتباط کاری (با کارفرما، همکاران، ارباب رجوع و ...)
- آشنائی با ابزار کار
- آموزش عملی فعالیت های روزمره زندگی بطور مثال: تهیه غذا
- سایر موارد (حسب مورد)

لازم به ذکر است هر محتوا از ساده به پیچیده بر حسب نوع و شدت معلولیت بایستی آموزش داده شوند.

پس از طی مرحله مقدماتی، با پیشنهاد مرکز و تأیید کمیته تصمیم گیری بهزیستی شهرستان فرد معلول به مرحله "کارآموزی" وارد می شود. نوع آموزش در این مرحله متناسب با نیاز بازار کار و برنامه های کارآفرینی و کارفرمائی تعیین خواهد شد.

در نهایت فرد معلولی که سایر دوره های آموزشی و آماده سازی را گذرانده برای افزایش مهارت های کاری به مرحله "کارورزی" وارد می شود.

ب: مدت آموزش

- مدت آموزش باید بر اساس توانایی های ذهنی و جسمانی معلول و نوع حرفه مورد آموزش وی بصورت تقریبی زمان بندی شده (پس از ارزشیابی و در هنگام معرفی از بهزیستی شهرستان) و به مرکز معرفی شود.
- طول مدت آموزش مقدماتی و پیش حرفه ای معلولین مشتمل بر:

- طول یک دوره آموزشی یکسال اس که می تواند حداکثر یک دوره شش ماهه با نظر کمیته پذیرش شهرستان تمدید می گردد.
- طول دوره کارآموزی بمدت یکسال خواهد بود. که می تواند یکبار و حداکثر شش ماه با نظر کمیته پذیرش شهرستان تمدید گردد
- طول دوره کارورزی شش ماه تعیین می گردد.

- فرد معلول پس از طی مراحل آموزش مقدماتی کارآموزی و کارورزی به بهزیستی شهرستان ارجاع تا برای تعیین سطح توانائی کار و نوع اشتغال و بکارگماری وی تصمیم گیری شود . شرط ورود از مرحله کارآموزی به کارورزی ایجاد مهارت کاری مورد نظر در فرد آموزش گیرنده است

تبصره: مدت آموزش بنا به پیشنهاد مرکز و تایید کمیته پذیرش استان با توجه به شرایط توانخواه، ویژگی های جغرافیایی، اقتصادی و فرهنگی منطقه، همچنین در نظر گرفتن وضعیت اعتبارات سازمان و افراد پشت نوبت،

حداکثر تا یک دوره قابل تمدید خواهد بود.

ج: امکانات آموزشی و کمک آموزشی

اگر چه مراکز بیشتر جنبه آموزش کاربردی دارند اما باید نسبت به تهیه مواد و وسایل کمک آموزشی از نظر کمی و کیفی جهت هر رشته و هر معلول برنامه ریزی مناسب صورت گیرد.

د: تعداد کارگاه و نوع رشته های آموزشی

• هر مرکز متناسب با موقعیت اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی شرایط بازار کار منطقه و همچنین سطح آموزشی کارآموزان مجاز به راه اندازی کلاس های آموزش حرفه ای بوده و می تواند رشته های مختلف آموزشی که به تأیید کمیته تصمیم گیری شهرستان و یا معاونت توانبخشی استان رسیده باشد ایجاد نماید.

تبصره: کمیته اشتغال بهزیستی استان و شهرستان نیازهای آموزشی و موقعیت اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی شرایط بازار کار را بمنظور تعیین مشاغل و حرفه متناسب از طریق کمیته تصمیم گیری شهرستان در اختیار مرکز حرفه آموزی قرار خواهد داد.

• نوع رشته های آموزشی در کلیه سطوح صنعت، کشاورزی و خدماتی با هدف ارتقاء آموزش از ساده به پیچیده و مدرن در مراکز حرفه آموزی مشروط به آموزش و آماده سازی مرتبط با شغل معین در منطقه (با نظر کمیته تصمیم گیری شهرستان) آزاد است.

ماده ۵

خدمات آموزشی، توانبخشی

- ارزیابی تخصصی اولیه توسط اعضای تیم تخصصی
- تشکیل پرونده تخصصی (درمانی - توانبخشی، آموزشی و حمایتی)
- تعیین اهداف توانبخشی فرد، به منظور قادرسازی، جبران محدودیت های عملکردی و دستیابی وی به سطح بالاتری از مشارکت در زندگی فردی و اجتماعی و نهایتاً افزایش کیفیت زندگی؛ در یک بازه زمانی مشخص - توسط تیم تخصصی - در جلسه ی گروهی
- تدوین و طراحی برنامه ی توانبخشی، منطبق با اهداف فوق و با مشخص شدن شرح وظایف هر یک از اعضای تیم
- اجرای برنامه ی توانبخشی و ثبت کلیه ی اقدامات، نتایج حاصله و اقدامات پیگیری در پرونده ی تخصصی
- برگزاری جلسات به صورت ماهیانه - با حضور کلیه افراد تیم توانبخشی - و بررسی نتایج ارزیابی های دوره ای، به منظور مشخص شدن وضعیت پیشرفت و یا پسرفت فرد در روند توانبخشی
- آماده سازی فرد و خانواده و ارائه ی برنامه ی پیگیری برای دستیابی به سطوح بالاتر
- آموزش در زمینه توانایی تصمیم گیری، توانایی حل مشکلات، توانایی تفکر خلاق و برقراری ارتباط مؤثر،
- آموزش حرفه ای متناسب با سطح آسیب نظیر آموزش رایانه، فعالیت های هنری و
- ارائه خدمات آموزشی نظیر آموزش فعالیت های پیش حرفه ای و حرفه ای، مهارت های روزانه زندگی

ماده ۶

نیروی انسانی

تعداد پرسنل پیشنهادی در رده های مختلف مربوط به مرکز با ظرفیت ۵۰ نفر معلول بوده و لذا در مراکز با ظرفیت بالاتر یا پایین تر به نسبت باید تعداد هر گروه نیروی انسانی تغییر یابد

- مسئول فنی: به صورت تمام وقت
- کارشناس روانشناسی یا ارزشیاب حرفه ای: تمام وقت ۱ نفر
- کارشناس کاردرمانی: پاره وقت ۱ نفر دو روز در هفته (از ساعت ۸-۱۲)
- کارشناس گفتاردرمانی: پاره وقت ۱ نفر یک روز در هفته (از ساعت ۸-۱۲)
- مربی آموزشی حداقل با مدرک دیپلم دارای گواهینامه مهارت فنی از سازمان فنی حرفه ای و یا کارشناسی در رشته های حرفه ای به ازای هر ۱۳ تا ۱۵ نفر یک مربی آموزشی در مراکز توانبخشی
- مربی هنری و ورزشی: یک نفر
- خدمه: یک نفر

تبصره ۱: هر یک از نیروی انسانی تخصصی در صورت انطباق شرایط با مسئول فنی می تواند بعنوان مسئول فنی معرفی شود.

تبصره ۲: مربی آموزشی در صورت گذراندن دوره هنری و ورزشی مصوب سازمان بهزیستی کشور می تواند بعنوان مربی هنری و ورزشی انجام وظیفه نماید.

تبصره ۳: پرسنل آموزشی در مراکز توانبخشی حرفه ای معلولان دختران منحصراً باید از خانمها باشند

تبصره ۴: در مناطق محروم از نیروی انسانی، به جای پرسنل تخصصی مذکور در این دستورالعمل، مراکز می توانند با هماهنگی بهزیستی شهرستان از سایر نیروهای مشابه استفاده نمایند.

ماده ۷

شرح وظایف نیروی انسانی

۷-۱ - کارشناس کاردرمانی

- تشکیل پرونده، ارزیابی حسی و حرکتی و تعیین پیش آگهی، هدف و برنامه درمانی، ثبت دقیق جلسات درمانی و ارزشیابی دوره ای توانخواهان
- تشکیل جلسات درمانی بصورت حداقل دو جلسه در هفته برای هر توانخواه
- بهبود توانایی های حسی حرکتی
- بازآموزی مهارت های مورد نیاز برای انجام فعالیت های روزمره مانند نظافت شخصی، آماده کردن غذا، و □
- مشاوره و انجام اقدامات و تمهیدات لازم جهت انطباق فرد با وضعیت جدید در محل زندگی و کار باشد.
- اقدامات کاردرمانی ذهنی برای پرورش و تقویت توانایی های پایداری شناختی توانخواهان بویژه در آسیب های وارده

به XNS

- آموزش استراتژی های جبرای در انجام فعالتهای
- برنامه ریزی حرکتی برای بهار و شکستن فعالتهای به اجزای کوچکتر و آموزش ترغیب و توالی حرکات
- کمک به فرد در توسعه و استفاده از اوقات فراغت خود به منظور ارتقاء سلامت، استقلال آنها ، و کیفیت زندگی آنها.
- ارزیابی حرفه ای و آموزش مهارتهای شغلی به منظور کمک به فرد برای بازگشت به شغل.
- آموزش به خانواده به منظور پیگیری اقدامات درمانی در منزل
- تهیه اسپینت و وسایل کمک توانبخشی و در صورت امکان ارجاع به مراکز دیگر
- ارزیابی اختلالات بلع و ارائه برنامه درمانی

۲-۷- کارشناس گفتاردرمانی

- تشکیل پرونده، ارزیابی و تعیین پیش آگهی، هدف و برنامه درمانی
- ثبت دقیق جلسات درمانی و ارزشیابی دوره ای توانخواهان
- ارزیابی حواس ، ارزیابی ویژگیهای ساختاری عملکردی منطقه دهانی ، ارزیابی ویژگیهای رفتاری ، مهارت های دخیاری و شریاری ، ویژگیهای شناختی ، ویژگیهای زبانی و گفتاری و رفع اختلالات موجود در زمینه های مذکور جهت زبان آموزی و تسهیل گفتار

۳-۷- کارشناس روانشناسی

- ارزیابی بالینی
- همکاری با تیم توانبخشی در تدوین طرح توانبخشی فرد
- مصاحبه و مشاوره با فرد و خانواده
- گروه درمانی
- آموزش مهارت های روانی و اجتماعی به فرد و خانواده (مهارت های برقراری ارتباط، حل مسئله، مقابله با فشار روانی، مدیجیت بحران و.....)
- تشکیل پرونده و ثبت اقدامات و نتایج و ارزشیابی دوره ای توانخواهان

۴-۷- مربی هنری ورزشی

- ارزیابی و کسب آگاهی از توانایی های هر فرد و ارائه برنامه هنری (شامل یکی از سه فعالیت:نقاشی،موسیقی ویا تئاتر) و ورزشی معلولان و نصب آن در بخش .
- ارائه آموزش های لازم برای دستیابی به مهارت های هنری و بدنی
- آموزش فعالیت های گروهی معلولان
- ایجاد حس همکاری معلولان جهت ادامه و پیگیری برنامه های هنری و ورزشی با هماهنگی با روانشناس مرکز در این زمینه
- انجام کار تیمی جهت پیگیری های لازم بمنظور ادامه توانبخشی معلولان
- شرکت در جلسات تیمی به صورت مرتب و دوره ای برای بررسی وضعیت معلولان
- برگزاری کلاسهای آموزشی با همکاری روانشناس در ارتباط با ویژگی ها و نیازهای معلولان برای همکاران و خانواده آنان
- آموزش مهارتهای زندگی در قالب فعالیت های هنری و ورزشی

- همکاری با تیم توانبخشی جهت تعیین علایق و فعال سازی افراد معلول ذهنی
- مستند سازی اقدامات در پرونده توانبخشی

۵-۷- مربی آموزشی

اجرای برنامه های آموزشی و توانبخشی حرفه ای تدوین شده توسط تیم تخصصی، تحت نظارت کارشناسان مربوطه

- تعامل مستمر با کاردرمان و روانشناس جهت انتخاب نوع کارگاه متناسب با توان معلول
- ارائه فعالیت های مناسب برای معلولان در راستای اهداف توانبخشی
- ثبت و گزارش اقدامات و نتایج حاصله

ماده ۸

فضای فیزیکی

- اتاق مسئول فنی و روانشناس با مساحت حداقل ۱۲ متر مربع
- اتاق یا کارگاه حرفه آموزشی، متناسب با نوع کارگاه، بین ۱/۵ تا ۳ متر مربع به ازاء هر نفر
- اتاق کاردرمانی و گفتار درمانی به مساحت ۱۲ متر مربع
- در نظر گرفتن فضای مناسب برای فعالیت های هنری
- فضای آشپزخانه جهت طبخ ناهار و سالن غذا خوری متناسب
- ساختمان باید به ازاء ۵۰ نفر دارای دو توالت معمولی و یک توالت فرنگی و روشویی به اندازه کافی باشد.

ماده ۹

تجهیزات و لوازم تخصصی

۹-۱- آموزشی:

- میزها و صندلی ها متناسب با نوع فعالیت کارگاه
- قفسه جهت نگهداری ابزار و وسایل آموزشی و کمک آموزشی
- ابزار و مواد اولیه برای هر کارگاه با توجه به نوع فعالیت

۹-۲- توانبخشی:

- کاردرمانی و گفتار درمانی: وسایل و امکانات کاردرمانی و گفتار درمانی با نظر متخصص
- تجهیزات مورد نیاز جهت اجرای فعالیت های هنری (تئاتر نقاشی موسیقی)